

Олена ЯРИШКОкандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,
Запорізька державна інженерна академія**Єлизавета ТКАЧЕНКО**кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,
Запорізька державна інженерна академія**Яна ПОЛУЛЯХ**

Запорізька державна інженерна академія

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Проаналізовано стан необоротних активів в економіці України. Визначено позитивні та негативні тенденції в обсягах необоротних активів підприємств. Розглянуто обсяг останніх за видами економічної діяльності України та сформувано пропозиції щодо удосконалення управління ними.

Ключові слова: активи, необоротні активи, оборотні активи, ВВП, управління.

Нові підходи щодо управління необоротними активами на макро- та мікрорівнях є умовою для розвитку економіки. Ефективне управління забезпечує інтеграцію всіх економічних процесів на підприємствах, підсилює їх адаптивність і конкурентоспроможність. У цьому контексті значним і суттєвим є підвищення ефективності управління необоротними активами загалом.

Значний внесок у розробку теоретичних основ і методологічних підходів до вивчення необоротних активів зробили такі вітчизняні вчені: М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, В. Г. Гетьман, Л. В. Городянська, М. Я. Дем'яненко, В. М. Диба, В. П. Завгородній, Г. Г. Кірейцев, А. М. Кузьмінський, В. Г. Линник, Ю. Я. Литвин, Л. Г. Ловінська, В. Б. Моссаковський, М. Ф. Огійчук, В. Ф. Палій, Г. М. Підлісецький, П. Т. Саблук, В. В. Сопко, Л. К. Сук, Т. М. Ткаченко та інші. Серед зарубіжних дослідників можна виокремити:

М. С. Метьюса, Б. Нідлза, М. Х. Б. Перера, Е. Райса та інші. Ефективне управління необоротними активами на підприємствах України можливе за умови дослідження позитивних та негативних тенденцій у їх обсягах та структурі, що вимагає продовження ґрунтовних досліджень.

Метою нашої статті є оцінка сучасного стану управління необоротними активами підприємств на основі дослідження тенденцій їх формування загалом по економіці України.

У більшості наукових праць «необоротні активи» — це сукупність майнових цінностей підприємства, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності і які переносять на продукцію свою вартість частинами.

Розглянемо трактування поняття в нормативних документах (табл. 1).

Таблиця 1. Визначення поняття «Необоротні активи» у нормативно-правовій базі України

Необоротні активи - матеріальні та нематеріальні ресурси, які закріплюються за підприємством на праві господарського відання чи праві оперативного управління і забезпечують провадження його основної діяльності та строк корисної експлуатації яких становить більше одного року або операційного циклу, якщо він більший ніж рік	Наказ «Про порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісного майнового комплексу державного підприємства» №1954 від 29.12.2010р.[1]
Необоротні активи - всі активи, що не є оборотними.	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» [2]
Необоротні активи - основні засоби (необоротні матеріальні активи) та нематеріальні активи.	Постанова Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банку України (Інструкція, п.1.4) 20.12.2005 N 480 [3]

За результатами вивчення можна вказати на неоднозначність тлумачення поняття «необоротних активів» у нормативно-правових актах, які регулюють бухгалтерський облік у різних сферах діяльності.

Узагальнюючи різні підходи, на нашу думку, під необоротними активами треба розуміти активи, що використовуються підприємством у його діяльності

протягом тривалого періоду часу (більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року) та від використання яких підприємство очікує отримати в майбутньому економічні вигоди.

Дослідження сучасних тенденцій формування необоротних активів, визначення факторів, котрі на них впливають – усе це сприяє удосконаленню управління

необоротними активами.

Для цього доцільним є аналіз обсягів необоротних активів разом з обсягом активів та ВВП.

За аналізований період бачимо, що обсяг активів підприємств України постійно зростає (табл. 2). на кінець 2010 року загальний обсяг активів підприємств склав 4062,81 млрд. грн. За 5 років цей показник зріс у

2,8 раза. Тенденція зростання відслідковується як у обсягах необоротних активів, так і у обсягах оборотних активів. Обсяг необоротних активів за 2005-2010 роки змінився з 768,80 млрд. грн. до 1832,92 млрд. грн. (у 2,38 разів), обсяг оборотних активів – від 673,59 млрд. грн. до 2229,89 млрд. грн. (у 3,31 раз) [4-9].

Таблиця 2. Обсяги активів підприємств України в 2005 – 2010 рр.

Рік	Активи (млрд. грн.)		
	Всього	у тому числі	
		необоротні активи	оборотні активи
2005	1442,39	768,80	673,59
2006	1842,38	932,72	909,66
2007	1831,51	961,96	869,55
2008	3217,38	1552,06	1665,32
2009	3643,17	1749,24	1893,93
2010	4062,81	1832,92	2229,89

До позитивних факторів, котрі впливають на зростання обсягів активів, можна зарахувати зростання кількості підприємств в економіці України та поступове підвищення їх ділової активності, що пов'язано з необхідністю залучення додаткових необоротних і оборотних засобів, зміни у бухгалтерському і податковому обліку, як наслідок, перехід до нових методів оцінки необоротних та оборотних активів, виділення у балансі підприємств у складі необоротних та оборотних активів нових статей (наприклад, «Інвестиційна нерухомість», «Необоротні активи та групи вибуття»), розвиток фінансового ринку та, в результаті, надання можливостей підприємствам здійснювати інвестиції.

Негативним фактором був інфляційний вплив на економіку країни, що призводив до необхідності переоцінки основних засобів.

Платники податку всіх форм власності мають право проводити переоцінку об'єктів основних засобів, застосовуючи щорічну індексацію вартості основних засобів, що амортизується, та суми накопиченої амортизації на коефіцієнт індексації, який визначається за формулою [10,с.304]:

$$K_i = [I(a-1) - 10]:100, \quad (1)$$

де I(a-1) – індекс інфляції року, за результатами якого проводиться індексація.

Якщо значення K_i не перевищує одиниці, індексація не проводиться. Крім того, і на ринкову вартість необоротних активів спостерігався інфляційний вплив.

Розглянемо індекси інфляції в Україні за період, що аналізується (табл. 3)

Таблиця 3 Індекси інфляції в Україні з 2005 -2010р. [4-9]

Рік	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Індекс інфляції	110,3	111,6	116,6	122,3	112,3	109,1

За даними таблиці 3 можливо зробити висновок про вплив цього фактору у період з 2005-2009 рр., у 2010р. K_i не перевищує одиниці, тому індексація не

проводилась.

Порівняємо темп зростання необоротних активів і індекс інфляції (рис. 1)

Рис. 1. Темп зростання необоротних активів та індекс інфляції за період 2005-2010 рр.,%

Викликає зацікавлення наявність майже однакових обсягів необоротних і оборотних активів за 2005-2010 роки. Причому майже для всіх років характерним є те, що темпи зростання оборотних активів перевищують темпи зростання необоротних (рис. 2).

Незважаючи на те, що обсяги активів зростають протягом періоду, значення коефіцієнта, що характеризує відношення ВВП до їх обсягів, постійно коливається. Аналізуючи динаміку цього показника (табл. 4), ми помітили, що у 2007 році, порівняно з

попередніми роками, ВВП у розрахунку на одну гривню вартості активів, у тому числі і необоротних, суттєво збільшився. А вже з 2008 року він знову пішов на спад,

що обумовлено фінансовою кризою того періоду, однак у 2010р. збільшується.

Рис. 2. Динаміка обсягів необоротних та оборотних активів та їх приросту у 2005 – 2010 рр. (млрд. грн.)

Таблиця 4. Динаміка ВВП України та активів підприємств у 2005 – 2010 роках (млрд. грн.) [4-9]

Рік	ВВП	Активи		Співвідношення ВВП і активів	
		Всього	з них необоротні активи	ВВП до всього обсягу активів	ВВП до обсягу необоротних активів
2005	441,452	1442,39	768,80	0,31	0,57
2006	544,153	1842,38	932,72	0,30	0,58
2007	720,731	1831,51	961,96	0,39	0,75
2008	948,056	3217,38	1552,06	0,29	0,61
2009	913,345	3643,17	1749,24	0,25	0,52
2010	1082,569	4062,81	1832,92	0,27	0,59

У період з 2009 по 2010 роки обсяг ВВП в розрахунку на одну гривню вартості активів зростає (2009 рік – 0,25 грн., 2010 рік – 0,27 грн.), у перспективі він буде збільшуватися й надалі.

Водночас зі зростанням обсягів оборотних та необоротних активів підприємств України питома вага

оборотних активів збільшується, а питома вага необоротних – зменшується. Частка необоротних активів за період, що аналізується, зменшилась від 53 % до 45 %, оборотних – зросла від 47% до 55% (рис. 3) [4-9].

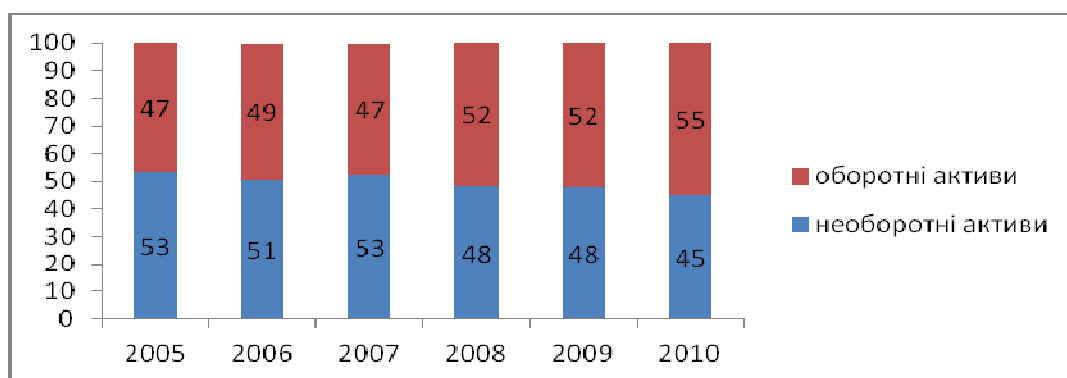

Рис. 3. Динаміка обсягів активів підприємств України у 2005 – 2010 роки (%)

Для кращого функціонування підприємства його необоротні та оборотні активи повинні бути збалансованими. З одного боку, нестача необоротних призводить до невиконання запланованих обсягів виробництва, недостатності обладнання та робочих приміщень і, в результаті, до погіршення економічного потенціалу підприємства, а нестача оборотних активів - до періодичних збоїв у роботі підприємства, зниження

ліквідності та фінансової стабільності, з іншого. Разом з цим, надмірний обсяг необоротних активів на підприємстві свідчить про погіршення рівня їх корисного використання та зниження вартості підприємства, а надмірний обсяг оборотних - зумовлює наявність у підприємства тимчасово вільних, недіючих активів, надлишкові витрати фінансування, в результаті - зниження прибутку підприємства.

Тому для оптимізації структури активів потрібне врахування тривалості операційного циклу підприємства, галузевих особливостей та оцінки негативних та позитивних особливостей

функціонування цих активів у сучасних умовах.

Розглянемо динаміку обсягів необоротних активів за видами економічної діяльності у 2005 – 2010 роки (млн. грн.) (табл. 5).

Таблиця 5. Динаміка обсягів необоротних активів за видами економічної діяльності у 2005-2010 роки (млн. грн.) [4-9]

Вид економічної діяльності	Рік					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	35739,2	34468,9	43674,7	58845,7	66039,9	72035,5
Промисловість	285317,4	325084,1	404378,1	493293,7	553095,6	589332,3
Будівництво	25031,6	32599,7	51258,4	74045,6	74362,6	65943,1
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	66981,9	87932,4	138051,9	172470,7	174114,4	190215,5
Діяльність готелів та ресторанів	6040,6	7298,2	10518,2	12247,9	13765,4	15892,0
Діяльність транспорту та зв'язку	99549,6	130512,7	162488,1	204772,1	217425,7	235346,6
Фінансова діяльність	20636,1	24898,6	41664,1	61926,1	61749,8	63253,3
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	214070,5	273249,4	376005,6	445974,8	554966,9	557323,6
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	9384,2	11101,6	18913,3	20174,9	24676,1	33141,0
Усього	770183,0	932711,8	1253812,4	1552055,6	1749238,5	1832922,8

За результатами аналізу видно, що за більшістю видів економічної діяльності вартість необоротних активів у 2010 р. зростає.

підприємств промисловості, операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям, на кінець 2010 року вони склали 62,56% (табл. 6).

Найбільшу питому вагу займають необоротні активи

Таблиця 6. Динаміка питомої ваги необоротних активів за галузями економіки у 2005-2010 рр. (%)

Вид економічної діяльності	Рік					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	4,64	3,70	3,48	3,79	3,78	3,93
Промисловість	37,05	34,85	32,25	31,78	31,62	32,15
Будівництво	3,25	3,50	4,09	4,77	4,25	3,60
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	8,70	9,43	11,01	11,11	9,95	10,38
Діяльність готелів та ресторанів	0,78	0,78	0,84	0,79	0,79	0,87
Діяльність транспорту та зв'язку	12,93	13,99	12,96	13,19	12,43	12,84
Фінансова діяльність	2,68	2,67	3,32	3,99	3,53	3,45
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	27,79	29,30	29,99	28,73	31,73	30,41
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	1,22	1,19	1,51	1,30	1,41	1,81
Усього	100	100	100	100	100	100

Найбільшою стабільністю позначена частка необоротних активів підприємств сільського господарства, мисливства, лісового господарства – на кінець 2010 року вона склала 3,93%, та діяльність готелів і ресторанів – 0,87%.

балансів.

Найбільш стрімко зростає частка необоротних активів у балансах підприємств, які пов'язані з операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям. Вона змінилась з 27,79% до 30,41% (на 2,61%). У промисловості за 2005-2010 роки спостерігається зменшення питомої ваги необоротних активів у валюті

Такі тенденції неможливо однозначно характеризувати як позитивні чи негативні. Це обумовлено тим, що підприємства різних видів діяльності мають обґрунтовувати співвідношення між оборотними та необоротними активами на основі особливостей їх господарської діяльності. Разом із зростанням частки необоротних активів у валюті балансів підприємств, аналіз їх обсягів та питомої ваги за окремими галузями економіки та видами економічної діяльності у загальній сумі необоротних активів підприємств за галузями економіки та видами

економічної діяльності показав, що обсяги необоротних активів у 2005 – 2010 роках зростають (табл. 5, табл. 6) [4-9].

Для удосконалення управління необоротними активами на рівні окремого підприємства доцільно проаналізувати необоротні активи в минулому періоді з метою вивчення динаміки загального обсягу і структури необоротних активів, ступеня їх придатності, інтенсивності оновлення та ефективності використання; оптимізувати загальний обсяг і склад необоротних активів підприємства за рахунок підвищення виробничого використання необоротних активів у часі (за рахунок приросту коефіцієнтів змінності і неперервності їх роботи) і підвищення виробничого використання необоротних активів по потужності (за рахунок зростання виробництва окремих їх видів у межах, передбачених технічними

потужностями).

З метою забезпечення своєчасного оновлення необоротних активів вітчизняних підприємств необхідно розраховувати загальний обсяг активів, що підлягають оновленню в майбутньому періоді, встановлювати основні параметри і вартість оновлення різних груп активів та впроваджувати прискорену амортизацію. Для забезпечення ефективного використання необоротних активів підприємства доцільно розробити систему заходів, спрямованих на підвищення їх рентабельності і фондодідачі.

Таким чином, результати дослідження можуть скласти основу для подальших наукових розробок щодо управління необоротними активами підприємств України з метою підвищення ефективності їх використання.

Список літератури

1. Про порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісного майнового комплексу державного підприємства [Електронний ресурс] : наказ №1954 від 29.12.2010р. - Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0109-11>
2. Баланс [Електронний ресурс] : положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2. - Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0396-99>
3. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банку України [Електронний ресурс] : постанова - Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0040-06>
4. Статистичний щорічник України за 2005 рік [Текст] / Державний комітет статистики України / за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Консультант, 2006. – 591с.
5. Статистичний щорічник України за 2006 рік [Текст] / Державний комітет статистики України / за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Консультант, 2007. – 551с.
6. Статистичний щорічник України за 2007 рік [Текст] / Державний комітет статистики України / за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Консультант, 2008. – 631с.
7. Статистичний щорічник України за 2008 рік [Текст] / Державний комітет статистики України / за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Консультант, 2009. – 566с.
8. Статистичний щорічник України за 2009 рік [Текст] / Державний комітет статистики України / за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Консультант, 2010. – 567с.
9. Статистичний щорічник України за 2010 рік [Текст] / Державний комітет статистики України / за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Консультант, 2011. – 559с.
10. Фінанси підприємств [Текст] / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін. – К. КНЕУ, 2006. – 552 с.

РЕЗЮМЕ

Ярьшко Елена, Ткаченко Елизавета, Полулях Яна

Анализ проблем управления внеоборотными активами в экономике Украины

Проанализировано состояние внеоборотных активов в экономике Украины. Определены положительные и отрицательные тенденции в объемах внеоборотных активов предприятий. Рассмотрены объем внеоборотных активов по видам экономической деятельности Украины. Сформированы предложения по совершенствованию управления внеоборотными активами.

RESUME

Yaryshko Olena, Tkachenko Yelyzaveta, Polulyakh Yana

Analysis of problems of non-current assets control in the economy of Ukraine

The state of non-current assets in the economy of Ukraine has analyzed. Positive and negative trends in the volume of non-current assets of the enterprises are determined. The volumes of non-current assets are considered by different kinds of economic activity of Ukraine. Proposals to improve the management of non-current assets are developed.

Стаття надійшла до редакції 22.10.2012 р.